

*prof. dr. Katja Mihurko Poniž*  
*Univerza v Novi Gorici*

## **Zgodnje slovenske pravljicarke**

*gradivo za seminar*

**Slovenska in evropska literarna ter ljudska dediščina –  
pravljice v slovenskem vzgojno-izobraževalnem sistemu od vrtca do srednje šole**

*Ljubljana 1.2.2019*

## Marica Gregorič Stepančič: Ples gozdne vile (objavljeno v: Prunk / Gregorič Stepančič: Pravljice)

Ko se je poslavljalo poletje, splezala je gozdna vila v najvišji smrekov vrh in mu mahljala v pozdrav, dokler ga je mogla videti. Nato je vrgla raz sebe svoj zeleni, baržunasti plašč, da je obvisel na smrečjih vejah, in počasi zdrsnila na tla.

Sedaj je bila odeta v rmeno svileno oblačilo z zlatožoltimi čipkami. Vpletla si je bledega podleska v lase in si pripela za pas šop krvavordečih bodečih jagod. Tako okinčana je sedela naslonjena ob mahovito skalo in pričakovala nekaj izrednega. V tajinstveni tišini je čakal ž njo ves gozd.

Naenkrat se bliža nekdo krepkih korakov po cesti in si polglasno žvižga napev ...

Bil je glasen jesenski veter.

Ko uzre gozdno vilo, se ji globoko prikloni. »Dražestna si,« ji reče, »ali hočeš zaplesati z menoj?«

»Rada,« mu odvrne gozdna vila, »ali kdo naj nama zasniva na ples? Moji godci – ptički – so že odpotovali na jug, ali pa so na dopustu.«

»Ako nimaš drugega ugovora,« zasmee se jesenski veter, »svojo plesno melodijo zažvigam si sam.«

»Potem je prav,« reče gozdna vila. »Toda povabim še meglene gospodične, ki tako rade plešejo in striček mah in tetka gliva naj tudi prideta. Če so starejši navzoči, je vse bolj dostojno.«

Veverica je torej prenašala vabila naokoli, in ko so se bili vsi zbrali, je začel ples. Meglene gospodične so švigale sem in tja, da so jim plapolali sivi zastori na vse strani. Striček mah in teta gliva sta plesala skupaj; delala sta silno drobne, majhne korake in se obračala v krogu, da je vršalo listje, kjer sta se vrtela.

Jesenski veter pa je pograbil gozdno vilo krog pasa in drvil z njo nizzdol in vkreber; njena vlečka je pometala po tleh in on je žvižgal napev, da so se klanjali dreves vrhovi ... Hej to vam je bil diven ples! Davno je že bil spremil striček mah tetko glivo domov, potegnil si kučmo preko ušes in sladko zadremal. Meglene gospodične so utrujene posedale po gozdnem travniku – ali vedno še je plesala gozdna vila z jesenskim vetrom.

Niti opazila ni, da ji je bledela obleka, da so ji rdeče jagode za pasom odpadale od stebelc, da je njen venec povenel ... Smejala se je in plesala dalje ...

Tedaj je stala mahoma zima pred njo, ki je bila pravkar dospela. Pogladila si je kuštrave, sive lase in hladen smeh ji je legel na ustna, ko se je z ledeno roko dotaknila gozdne vile.

»Dosti je, dete moje,« ji reče, »odslovi svojega plesalca, kajti čas je, podati se k počitku.«

In gozdna vila je morala – rada ali nerada – slušati; kajti poslej je bila zima vladarica v deželi. Tudi jesenski veter se je potuhnil in se natihoma splazil proč ...

»Prihodnje leto se zopet vrnem,« ji je še rekel pri slovesu, »nikar me ne zabi dotlej!«

»Ne bom te zabila!« mu odvrne gozdna vila.

Ali nato je pomislila, da ima priti prej še pomladni vetrec, ki ji je obečal prinesti cvetja in novo šlarasto oblačilo.

Pri tej misli se je lahko nasmehnila, legla na mahovito postelj in sladko zadremala ...

Zima pa je zgrnila preko nje mehko, belo odejo ...



## Elza Lešnik: Šumi, šumi Drava (odlomki)

Na Pohorju so bili v davnih, davnih časih temni jelovi pragozdi. Po njih so blodili volkovi in se skrivale lepe deklice, gozdne vile. Zgodilo se je, da je pobožen puščavnik hodil preko Pohorja in zašel v te gozde. Lačen, žejen in prestrašen od volkov je taval po temni planini. Ves zmučen je sedel na trato in si želel požirek hladne vode. Vstal je, šel iskat, a daleč naokoli ni našel nobenega studenca. Vrnil se je na trato, sklenil roke in milo prosil Boga in svojega patrona Areha za pomoč. In glej, izpod mogočne jelke je privrel bister studenček, ki mu danes pravijo »Čudežni studenec«. Puščavnik se je okrepčal s hladno studenčnico in nadaljeval svojo pot. Hodil je nekaj časa in je prišel do revne drvarske kočice, v kateri je samoval star drvar. Delal se je že mrak. Puščavnik je stopil v zakajeno kočico in prosil prenočišča. Drvar je utrujenega potnika sprejel. Ko se je puščavnik drugo jutro prebudil, je pobožno sklenil roke, hvalil Boga in obljubil pri kočici postaviti kapelico v čast sv. Lovrencu, v zahvalo, da ni umrl v planini zapuščen od vseh ljudi. Pozidal je kapelico, ki še danes stoji.

Nekaj let pozneje je jezdil čez Pohore mogočni cesar Henrik. Prišel je tudi do stare drvarske kočice in do lepe nove kapelice. Bila mu je zelo všeč. Poleg nje je dal pozidati cerkev v čast sv. Arehu, drvarsko kočico pa je dal podreti in na njenem mestu postaviti cerkveno hišo.



Blizu tam, kjer danes stoji cerkev sv. Areha, je bilo nekdaj jezero. Bilo je silno globoko, tako globoko, kakor je Pohorje visoko. Nekdaj je padel v jezero par volov v jarmu. Nihče ju ni videl, le jarem je pod zemljo priplaval v Dravo. Tako globoko je bilo jezero, da je segalo doli do Drave.

V globokem jezeru je prebival hud zmaj. Grda pošast je bila to; daleč na okoli in pred njo so trepetali. Kar je prišlo živega blizu jezera, je zmaj požrl. Ljudje so premišljevali, kako bi zmaja ugonobili. Dolgo niso našli nič pametnega, slednjič pa jim je prišla dobra misel. Zaklali so kravo in jo odrli: v kožo so natlačili živega apna in jo zašili. Z živim apnom napolnjeno kravjo kožo so vrgli v jezero. Pošast je mislila, da so ji vrgli kravo, odprla je strašno žrelo in v hipu pogoltnila živo apno v kravji koži. Apno je zmaja ugonobilo. Odslej je bil mir. Jezero se je izpremenilo v močvirje.

## **Ilka Vašte: Znamenje devojke vile (odlomek iz I. Vašte: Pravljljice)**

Dvajset let pozneje je kralj zbiral v onem mestu mogočno vojsko. Vsi pogumni mladeniči so prihiteli, da se postavijo med borilce. Nekaj posebno drznih mladcev je kralj odbral in odšel z njimi na veliko poljano poleg svojega gradu.

Tam so stale velike bele lope in v vsaki je prebival čuden ptič. Peroti je imel velike kakor jadra in na srebrnem trebuhu mu je bila privezana košara, tolika, da je lahko sedel človek vanjo. Okrog glave je imel privezano srebrno vrvico, za katero se je dal voditi pri letanju.

Kralj je dal vsakemu mladeniča ptiča in o mraku jih je pošiljal poizvedovat v sovražno deželo.

A to je bil nevaren posel. V sovražni deželi so vsi prežali na srebrne ptiče velikane. In kadar so se pokazali nad sovražno vojsko, so letele nanje strupene puščice.

Marsikateri ptič je padel močno ranjen sovražniku v pest in z njim mladenič, ki ga je kralj poslal poizvedovat. Včasih je zadela puščica mladeniča in ni se več vrnil domov.

Le eden izmed drznih mladcev se je vedno srečno vračal z nevarnih poletov.

Zlatolas mladenič je bil to, ime mu je bilo Zlatan. Na licu pod očesom je imel temno znamenje.

Krasen je bil ta mladec, bil je kraljev ljubljenec.

Celo lepa kraljeva hčerka se je zaverovala vanj in rada je zrla za njim, kadar ga je čudoviti ptič nesel preko hribov.

Zlatan je opazil, da gleda lepa kraljična za njim. Bil je srečen in mislil je na prelepo kraljično noč in dan.

Vendar mu je nekaj tesnilo srce. Kadar je letel s svojim ptičem pod nebo, je slišal gori na ptičjih perotih milolepo petje. In mučilo ga je vedno vprašanje: Odkod to petje?

Tudi njegovi tovariši so slišali doli na zemljo očarujočo pesem: brnelo je, kakor bi peli zvonovi.

Povpraševali so mladeniča, kdo mu prepeva tako lepo, ali Zlatan jim ni vedel odgovora.

Nekoč je letel posebno visoko pod nebo. Temni oblaki so se zbirali od vseh strani, a on se jih ni ustrašil. Dosedanja sreča ga je storila drznega, še predrznega.

Že je hotel zapoditi srebrnega ptiča nad oblake – kar je utihnilo milo petje na ptičjih perotih. Na rožnatem oblačku je priplavala do njega prekrasna devojka – vila – in mu velela:

»Nikar ne letaj nad oblake! Tam je naše kraljestvo, kraljestvo zračnih vil. Od rojstva do smrti ti je zabranjeno prestopiti naše meje. Ako se ne pokoriš, boš nehal živeti svoje zemeljsko življenje.«

Vila je zginila nad oblake.

Zlatan pa je le gledal za njo. Še so mu zvenele v ušesih njene svarilne besede. Spomnil se je tudi besed svoje umrle mamice. Božala ga je po licu, čez ono temno znamenje in dejala: »Srečen boš dravec moj. Vila te je ljubkovala. Njeno znamenje imaš, v njenem varstvu živiš. Le njo poslušaj v nevarnosti, pa boš srečen.«

Ali vila je bila lepa, rajskolepa. Tako lepe ni še videl deklice na zemlji.

Še enkrat jo mora, mora videti.

Morda ga je hotela le zastrašiti? Kdo ve, kakšno krasoto ugleda tam v neznanem svetu onkraj oblakov!

Zlatan ni premišljal dolgo - - pritegnil je srebrno verižico in drzno zapodil ptiča med oblake.

## Manica Koman: V kraljestvu Triglava (iz M. Koman: Narodne pravljice in legende)

Ob vznožju gorskega velikana Triglava se razprostira gozdiček. V njem pihljajo blagodejni gorski vetriči, žubore srebrni studenčki in cveto tisočere raznobojne rožice. Slehrni prišlec, ki zaide v to divno prirodno krasoto, obstoji kakor očaran ter se čudi lepoti tega pravcatega gorskega raja. A nekdanj ni bilo tako lepo v tem kraju. Le poslušajte! Bilo je v davnih časih, ko je bil prostor, kjer se razprostira zeleni gozdiček, zgolj pečina in puščoba. Ni bilo zelenega gozda, ne sočnate trate, vse je bilo peščeno in posušeno, sivo in mračno. Zgodilo se je pa nekoč, da je zašel v to puščavo mlad, vesel in pogumen lovec, ki je prišel čez tri gore in tri dole v to planjavo na lov na divje koze. Ves izmučen je iskal studenca, da bi si pogasil hudo žejo. Dospel je do skale in tam truden sedel tik votline, iz katere sedaj šumi bistri studenček, a tedaj je žejni lovec zaman čakal na kapljico vode. Vsa priroda naokrog je spala in zaspal je slednjič tudi utrujeni lovec. Hipoma ga pa prebudi iz spanja tajinstven glas. Ta glas se je čul kot odmev in lovec ni vedel, odkod prihaja. Jasno pa je čul proseče besede: »Lovec, mladi lovec, prosimo te. pohiti od tod, drugače umrješ od žeje!« Lovec nekaj časa posluša, potem pa glasno zakriči: »Kdo si vendar, neznano bitje, ki me svariš?« »Jaz sem vila krasne livade Cvetka!« »Jaz sem studenčna vila Bistra!« »Jas sem gorska vila Jasna!« »Jaz sem gozdna vila Tiha!« Tako je odmevalo od vseh strani. Zdajci pa pogumni lovec vnovič zavpije: »Stvari božje, prikažite se vendar mojim očem, želim vas videti!« V tem trenutku že stoji pred lovcom velika in tenka, v belo oblečena ženska. Njen obraz je imel podobo posušene cvetke. Z neizmerno tožnim glasom reče lovcu: »Lovec, ti si zašel v kraljestvo vil. Tu je bilo nekdanj lepo, a danes je pusto in dolgočasno. O, da, bilo nam je lepo. Imele smo skupno zlato kraljestvo in srečno življenje tu v gorah. Naš gospodar je gorski velikan Triglav - kralj planin. On nam je izbral kraljeviče iz svojega kraljestva, a me prevzetnice ga nismo slušale. Prifrfotal je k nam lahkokrili kraljevič iz drugega kraljestva, gizdavi Citronček, in jaz sem mu ponudila čašico cvetičnega medu, da se je okrepcal. Prišel je gibčni Martinček, in vila Bistra mu je ponudila bistre studenčnice. Vila Jasna je pogostila svetlega viteza Apolona Belina s kapljico nočne rose, in vila Tiha je naročila kupico kipečega gozdnega bisera kačjemu pastirju. — Tedaj nas je pa kruto kaznoval mogočni kralj planin. — Zaprl je popestrimo Bistro v podzemeljski grad, kjer blodi še danes po neznanih zemeljskih votlinah. Usahnil je živi studenčni vir. Ni več kipel vrelec izpod temne skale, ki se je tako lepo iskril in zlatil na soncu, in nič več ni bilo čuti kipečega smehljaja naše mlade, žive Bistre. Usahnili so nadalje vsi manjši studenčki in vrelec po gori in gozdu, prenehalo je vse življenje, vse je usahnilo in se posušilo. Nič več ni bilo čuti ne šumenja v gozdu, ne šuštenja v listju. S tem pa, da je prenehal bistri studenček, je ugasnilo življenje tudi meni in drugim mojim sestricam. Povesili so glavice moji zvončki, ki so me vsako jutro zbudili; usahnile so modre vijolice in niso več razširjale prijetne vonjave po traticah; umrle so marjetice, zaspale so zveste spominščice, pokončane so bile zlate kalužnice in ugasnila je luč rdečim kartončicam in žarečim planinskim rožam. — Dobri in pogumni lovec! Prosim te, pojdi na vrh gora v kraljestvo Triglava in izprosi meni in mojim družicam rešitve iz te krute usode. To ti bo pa le tedaj mogoče, če si jako pogumen, ker prekoračiti boš moral strme prepade in prebiti mnoge in velike nevarnosti.« Poslovil se je lovec od vile Cvetke in pogumno korakal na strme gore. Ni se strašil ne napora, ne zlih duhov in gozdnih škratov, ki so ponoči vršeli ob potu, ga zasledovali in plašili. Drugi dan ob zori je prišel do kristalnega gradu planinskega gospodarja. Kralj planin je sprejel lovca v svojem gradu, ki je pa bil tisto jutro ves v mraku in megli — gotov znak kraljeve nevolje. Ko pa je pogumni lovec sporočil kralju, da se vile pokore in da čakajo njegovega povelja, je sedel kralj na zlati prestol, zažarelo mu je lice, in vse triglavsko pogorje se je razjasnilo, da je lovca kar slepilo. Nato ukaže kralj Triglav, naj njegovi kraljeviči, živi Vrelec, bistri Rosan, mirni Zefir in sveži Vetrič odidejo v kraljestvo zapuščenih vil. To se je takoj zgodilo. Ko se je lovec vračal v prejšnjo puščavo, je bilo tam vse izpremenjeno. Vrelec so žuboreli, livada je cvetela, gozdi so zeleneli in šumeli, po gorah je pa zvenel sveži vetrič. Vila Cvetka pa, ki je bila sedaj vsa pomlajena in vesela, je pripela na prsi junaškega lovca šopek krasnih planik. Na šopku so se lesketali diamantni gozdni biseri...

## Anka Nikolič: Okrogla miza (Iz: Pravljice o Gralu)

Sinja Bretanja je slovela, da hrani največ začaranih gradov, največ čarobnih skrivnosti.

Pravljice o Merlinu, o čudežnem meču, o krvaveči sulici, o svetem Gralu so bile znane daleč naokrog.

Od vseh strani si hiteli vitezi na dvor kralja Arta, ker so želeli častnih bojev in prigod.

Tudi Merlin je ostal kralju zvest prijatelj. V kateremkoli svojih mest je Artus stoloval, vedno mu je prišel v posete tudi čarovnik.

Ko je nekoč o Božiču bival kralj v lepem mestu Kardijel in so vitezi, gospe in gospodične sedeli po obedu v veliki dvorani in se zabavali, je nanesa govorica zopet na gralsko tajnost.

Pripovedovali so, da stoji nekod mogočen, prekrasen grad. Čuvajo ga daleč naokoli čari in zakletve.

Kdor ga išče, mora v nevarnih bojih in prigodah stokrat tvegati življenje. Zgodi se, da marsikateri vitez razreši pogumno ta in oni čar. A zgodi se tudi, da zlé moči začarajo še njega, ga ujamejo in celo usmrte.

Nekoč pa bo baje prišel vitez, ki bo premagal vse zakletve, našel gralski grad in odkril gralsko tajnost.

Odrešil bo takrat bolnega kralja, ki živi že več kot sto let na gralskem gradu, trpi strašne bolečine in ne more ne živeti ne umreti.

Gralski grad pa čuva poleg čarov še množica vitezov. Zanje je vsak dan pognjena okrogla miza in okoli nje stoji natančno stoinpetdeset stolov. Na en edini stol pa ne sme nihče sesti. Pripravljen je za viteza – osvoboditelja.

To je »opasni« sedež.

Nekoč je pregrešen vitez bil tako predrzen, da je sedel nanj – a pri tisti priči se je razklala zemlja, izginil je in nihče ga ni nikdar več uzrl.

Tako so govorili vitezi, gospe so jih izpraševale in poslušale. Nihče pa ni več vedel, kje je skrivnostni grad, nihče ni poznal ne poti, ne steze, ki vodi v pravljico pokrajino.

Tedaj je vstal Merlin in dejal: »Prijatelj Artus, ustanovi v spomin na ono mizo v izginulem gralskem gradu omizje odličnih vitezov. Postavi tudi ti okroglo mizo in okoli nje razvrsti natančno stoinpetdeset stolov, a pazi, da bodo sedeli okoli tvoje mize le najvrednejši plemiči.

Kralj Artus je kot vedno poslušal Merlinov modri svet, vstal izza mize, položil predse meč in se zaklel, da tako omizje takoj ustanovi.

A ni še dobro izgovoril, glej, se razklene pod, iz tal se dvigne okrogla, krasna miza in okrog nje se razvrsti natančno stoinpetdeset stolov. Na nekaterih so bila celo že zapisana imena izbranih vitezov, ki so, presrečni, zavzeli takoj svoja odlična mesta.

Zelo so bili počaščeni in obljubili so kralju, da bodo vedno branili pravico, iskali častnih viteških prigod in uničevali zlobna čarodejstva. A ko bo njih število polno, ko bo oddanih vseh stoinpetdeset stolov, bodo šli vsi na pot, iskali bodo gralski grad in našli gralsko tajnost.

»In če bi kdo izmed nas,« je dodal gospod Govén, ki mu je bil Artus stric, »če bi kdo izmed nas zašel v past čarovnikom, v ujetništvo sovragov, če bi se kdo izgubil v neprodirnih hostah, tedaj, prisegamo, da ga bomo iskali vsi, in sicer eno celo leto in en dan.«

»Da, tako bomo storili, prav tako,« so pritrdili vitezi, in vsi so bili zadovoljni, veseli in ponosni.

Vesel, ponosen in zadovoljen pa je bil tudi čarovnik Merlin. Gledal je odlično družbo, kralja in kraljico in v duhu videl, kako hiti cvet vsega viteštva na kralja Arta dvor, da bi bil sprejet med drugove njegovega omizja.

Tedaj se je poslovil od kralja in kraljice in od prijateljev, da bi odšel po svojih novih poslih.

Zaman so ga prosili, naj ostane. Merlin se je smehljaj, pogladil svojo dolgo brado in odšel

Kam?

To vam morda povem prihodnjič.

## Lea Fatur: Povodna deklica in lovec (odlomek)

Bilo je nekdanj in ni več. V morju in jezeru, po rekah in po velikih potokih so bivalne povodne deklice: do pasu ženske, od pasu riba. Na dnu voda so imele prelepe kristalne palače, po njih so se sprehajale, plesale in pele in si spletale zelene dolge lase. Včasih so se vozile na sprehod. Voz iz samih ribjih luskin, konji – ribe, vajeti povodne alge. Vsako leto enkrat so se zbirale povodne deklice v Blatnem jezeru pri svoji kraljici. Tam so poslušale njene ukaze, tam so se shajale s povodnimi možmi, tam so sklepale možitve.

Ali povodne deklice so rajši gledale žive mladeniče, ki so se vozili na splavih in čolnih po vodi, hodili ob bregu, lovili ribe in ptice in pasli črede. Rade so se pokazale mladeničem, pozdravljale in vabile so jih z belimi rokami, mamile so jih s sladkim petjem in smehljajem. Večkrat se je zgodilo, da je zahrepenel mladenič po povodni deklici in blodil ob vodi, dokler ga ni potegnila v svoj svetli dom. Tam je živel brezskrbno življenje. Če se mu je stožilo po ljudeh, je pač mogel iz vode, ali ni smel nazaj. Tak človek pa ni mogoč več živeti med ljudmi, ne uživati njihove hrane. Na telesu so se mu naredile luskinne, pozabil je na človeško govorico. Ogibali so se ga ljudje. V neskončni želji po mokrime domu in ljubkih deklicah je blodil tak človek ob vodi, dokler se ga niso usmilile deklice in ga poklicale nazaj. Vse drugače pa je bilo, če se je človek deklicam zameril. Voda ga je vrgla na suho, umrl je od hrepenenja. Zgodilo se je tudi, da se je spremenila povodna deklica v človeško podobo in se približala mladeniču, katerega je ljubila. Taka deklica je ostala ljubljenu zvesta, kaznovala pa je njegovo nezvestobo.

Tudi Savica, najmlajša povodna deklica, ki je bivala v Savi, se je ozirala željno po ljudeh. Zaman jo je svarila mati: »Ne želi si, neumni otrok, človeške ljubezni. Nezvesti in nestalni so prebivalci suhe zemlje. Ne drže zvestobe drug drugemu, kako bi jo povodni deklici? Saj si slišala, kako je zapustila povodnega moža v Dravi ljubljena žena, slišala si, kako je zapustil kraljevič mater naše kraljice. To je nezvesti rod. Igraj se, Savica moja, s kamenčki in ribicami, spletaj si vence iz ličja in školjk, ter bodi vesela, a ne izkušaj slabosti človeškega srca!«

Savica je poslušala, a ni slušala.

Ob Savi so bili veliki gozdovi, po gozdovih je hodil mlad lovec. Z zeleno suktnjo, lokom v roki, sokoljim peresom za klobukom. Prelep se je zdel Savici. Ni si mogla misliti, da bi mogel biti tako lep človek nezvest, da bi danes te jutri druge misli. Morda si je mislila, ne more biti zvest povodni deklici? Ko bi pa vzela nase človeško podobo, uživala bi gotovo tudi trajno človeško ljubezen.

Mati je videla Savičine koprneče poglede. Veselila se je, da se je bližal dan zborovanja in možitve. Kraljica v Blatnem jezeru bo gotovo zaročila Savico s kakšnim imenitnim povodnjakom: tako bo otrok pozabil na lovca in ušel nesreči.

/.../

Mati je vpeljala Savico pri kraljici in drugih dvornih gospeh. Savica je odgovarjala raztreseno na ljubeznive besede. Gospe so si namigavale, da je Savica slabo poučeno, domišljavo dekle, ki ne bo naredila dobrega vtisa, kakor sanja njena mati, misleč o njej, da je najlepša in najmodrejša. Obravnavali so marsikaj na letnem občnem zboru. Spremenili so marsikatero točko povodne postave. Kraljica je dala nekaj novih ukazov.

Po težavnem državniškem poslu se je začela zabava. Pevska in plesna veselica. Ob tem so se sklepala prijateljstva in možitve. Neoženjeni povodni možje so se zbirali pri dekletih in marsikdo se je ustavil ob Savici. Donavàn, zelo bogat mož, se je pogovarjal z njo, mati je samo pazila in ugibala o uspeju pogovora. Prišel je ljubljanski povodnjak, o katerem je vedela vsaka reka in potol, da ga hoče pustiti njegova žena, Uršika, tista, ki jo je ugrabil v Ljubljani pred mnogimi leti pred očmi vseh plesalcev na loki, pa se še sedaj ni privadila njegovemu domu.

Ljubljančan je poškilil na Savico in dejal zaupno njeni materi: »Rad imam svojo staro, ali če bi mi dala Savico, bi popustil Uršiko, naj gre plesat po Ljubljani!«

Savica je hitro potegnila mater za rokav: »Ne poslušaj starega dedca, mati!«

Mati je pomislila, da bi bil res škoda njene lepe hčerke za takega starega pustolovca, ki ogleduje rad ljubljanske perice.

**Marija Jezernik/Marija Wirgler: *Koncertni mojster gospod Žvižga Kos poučuje petje (iz: Medvedek Godrnjavček)***

Kar nenadoma je pozvonil srebrni zvonček vrh visoke smreke. Radovedni Godrnjavček se je ozrl in zapazil, da je splezal šolski sluga Brkič Veverik visoko na smreko, da se je zagugal na veji in zvonček na koncu veje je zapel.

Vsi učenci in učenke so planili iz klopi. Toda gospa Lisica je dvignila rep, zamahnila je po zraku in učenci so se pomirili. Poklonila se je nalahko in izginila za sosedni grm.

Krik, vik in petje se je razlegalo za njo. Sestrice Kune so se lovile, Jež je zbadal majhno Liziko Lisjakovo. Lizika je vpila. Dehorjev Jurček se je vzpenjal na drevesa, da bi ujel dobro ptičko pečenko. Ptiči so zleteli v zrak in porogljivo čivkali. Vera Veverikova je plezala na drevo in metala storže v razposajeni razred. Godrnjavček pa bratranec sta bila nekoliko počasna, okorna, zato sta si le ogledovala dirindaj.

Kar začujeta iz prve klopi tanki glasek drage Mičice Miške. Godrnjavček je skočil pred prvo klop in razumel, zakaj ječi Mičica. Muca Mačkonova se je počasi približala majhni Mičici Miški, jo pobožala in ji sladko govorila. Kar nepričakovano jo pograbi z ostrimi zobmi, da jo odnese v skrit kotiček. V tem pa je začutila na tilniku močno, težko tacco, ki jo je tlačila k tlom. Hitro je izpustila Mičico Miško, da bi se vrgla na nasprotnika. Toda Godrnjavček je ni izpustil. Solznih oči je prisegala, da se nikoli več ne loti Mičice Miške in da ji bo dobra sošolka. – Šele zdaj jo je Godrnjavček izpustil. Mičica Miška mu je splezala na hrbet, da se je na varnem pomirila.

Poznali so se ji na hrbtu ostri zobje in kremplji Muce Mačkonove. Godrnjavček pa ji je obljubil, da jo popelje po šoli k svoji modri mamici, ki ve za zdravilna zelišča.

Zvonček je zapel in v razred je stopil učitelj petja gospod Žvižga Kos. Bil je eleganten gospodič v črni suknji z rumenimi nogavicami in zlatim kljunom.

Sedel je na osamljeno visoko vejo pred učence in začel. Dvignil je kljun, zažvižgal lepo preprosto popevko in zahteval, da jo zapojejo za njim. – To je bil zbor!

Cvililo je tanko, godrnjalo je debelo, tulilo kakor burja in šumelo kakor voda, mijavkalo milo, rentočilo nepotrpežljivo.

Gospod Kos je moral energično zamahniti z zlatim kljunom, da je utihnil zbor.

Še enkrat je zapel gospod Žvižga Kos. Izbral je topot še lažji napev. Vihtel je taktirko, stresal glavico, žvižgal na vso moč, da bi prevpil zbor. Vse zaman. Jezil se je posebno zaradi rezkega glasu Mačkonove Muce, pa zaradi godrnjavega Godrnjavčka.

Zato je sklenil, da pokliče posamezne. Najprej so peli z njim ptički na vejah. Žvrgolelo, gostolelo, čivkalo je veselo in milo, da je gospod učitelj zadovoljno kimal. Peli so pesemco o zelenih vejah, o zlatem solncu.

Potem so prišli na vrsto drugi učenci. Murko Krt je zacvilil tako neprijetno, da ga je gospod učitelj poslal v klop. – Premilo je mijavkala Muca Mačkonova. Končno je prišel na vrsto Godrnjavček.

Gospod Kos je zapel jasen glas a. – Godrnjavček je zamolklo zagodrnjal. Gospod Žvižga Kos je zavihtel taktirko in z ostrim kljunom potegnil ubogega Godrnjavčka za uho, češ, poslušaj.

Končno ga je poslal v klop. Godrnjavčku so tekle solze po licih. Tako rad bi ustregle gospodu učitelju, pa ni šlo. – Začutil je po tački toplo tačico male Mičice, ki se je skrivaj priplazila k njemu. Božala ga je in tolažila. Zagotavljala je, da mu ni treba peti, ker ima mnogo drugih vrlin.

Godrnjavčka ni bilo več sram. Še celo smejal se je, ko je imel njegov bratranec Jazbečev Smuk enako smolo kakor on.

Gospoda učitelja so že bolela tankočutna ušesa, zato je naročil Ivanu Škrjančku, da zapoje veselo pesmico, ki jih je malo pomirila. Ivanček je zagostolel živahno kitico o jutranji rosi in o modrem nebu. Lastovica je morala zapeti pesem o vetru, o širokem morju in o beli ladji na morju.

Končno je gospod Žvižga Kos zaukazal Slavčku, da zapoje pesmico, ki je znana samo njegovemu rodu. /.../ Zagugala se je veja nad razredom. Gospod Kos je odskakljal. Učenci so kar obsedeli, tako jih je ganila pesemca malega sivega pevca. /.../ Izza sive skale jih je opazovala gospa Mica Lisica. Čudila se je, da so zapuščali šolo mirno, brez hrušča. Gospa Lisica pač ni vedela, kaj premore mila pesmica.



## Sonja Sever: Kamenček sreče

V starem kozolcu pod gričem je živela miška, ki je bila na vso moč nezadovoljna s svojo usodo. »Ali je to življenje?« je venomer godrnjala. »Če se stisneš pod streho, te preganjata človek in mačka. Če živiš na polju, ti strežejo po življenju kača, jastreb in še drugih razbojnikov vse polno! Ali je to pošteno? Ali je to red? Veliki in močni zmeraj zatirajo majhne in slabotne. Ne, to bi ne smelo biti!« Miška je bila divja na krivični svet. »O, ko bi bila jaz velika in močna, bi nikoli ne preganjala majhnih!« je vzdihnila. Vneto je pripovedovala vrstnicam, kako lepo bi bilo na svetu, če bi vse živali, velike in majhne, živele v slogi in pomagale druga drugi, ne se preganjale. Poslušalci so bili navdušeni. Miškine besede so se jim zdele zelo lepe in pametne, da so jo razglasili za najpametnejšo in najplemenitejšo pod soncem. Nekega dne pa se je naši miški primerilo, kar se ni še nikoli nobeni. Našla je kamenček sreče. V temi je namesto v korenček zagriznila v nekaj trdega in iz kamenčka ji je spregovorilo po mišje: »Draga miška, nikar me ne oglodaj! Še zobke bi si polomila. Bolje je, da me primeš in odneseš na skalo, ki stoji nad tolmunom, in me z nje vržeš v globino.« »Joj, zakaj pa?« je vzkliknila miška in se začudila kamenčku, da zna tako lepo govoriti. Radovedno si ga je ogledovala od vseh strani. »Nikar me predolgo ne ogleduj, miška! Rajši naredi, kakor sem te prosil. Za plačilo ti pa izpolnim željo, ki ti je najbolj pri srcu.« »Željo?« se je zdaj še bolj začudila miška. »Kdo pa si, da imaš tako moč?« »Kamenček sreče. Padel sem z neba, da bi vsem prinesel srečo. Že dolgo ležim ob cesti in opazujem svet. Toda spoznal sem, da sem prezgodaj prišel.« »Prezgodaj? ... Kaj svet noče sreče?« se je zelo začudila miška. »Hoče jo že, tudi potreboval bi jo. Toda nikjer ni medsebojne ljubezni. A kjer ni ljubezni, ni modrosti, brez modrosti pa ni pravičnosti, brez pravičnosti ni zadovoljstva in brez zadovoljstva ne sreče. Tako, vidiš, sem odveč.« Miški se je kar v glavi zvrtilo. Kako naj bi razumela modrovanje čudežnega kamenčka? Saj je bilo še za človeka pretežko. »Res, kaj naj bi si želela?« je začela napeto preiščevati. Poglej jo no! Zdaj, ko bi si bila lahko izprosila od kamenčka tisto, o čemer je vedno sanjara in navdušeno govorila - pravičnosti za vse zatirane in slabotne! - si je po dolgem ugibanju zaželela to, kar bi si zaželela vsaka, še tako navadna miška. »Želim biti velika, mogočna ptica pod sinjim nebom!« »Prav, naj ti bo. Toda vedi, nič boljša nisi od drugih! Mislila si samo nase!« ji je hladno odvrnil kamenček sreče. »Zdaj me pa primi in me odnesil« Miška je vsa zmedena še zamencala: »Pa bom res postala orlica?« »Seveda boš, kakor hitro me boš vrgla v vodo.« »Orel bom postala, orel!« je poskočila miška, pograbila kamenček sreče in odhitela z njim proti vodi. »Orel postanem, orel!« je po poti klicala tovarišicam, ki so začudene kukale iz svojih lukenj, potem pa jo ubrale za njo. Ko je miška prišla na skalo, je brž spustila kamenček v globino. »Plunk!« je glasno plunknilo. In tedaj glej čudo! Miška se je začela ta hip prečudno spreminjati. Kratki vrat se ji je spotegnil. Život se ji je naglo napihoval in raztegoval na vse strani. Gobček je dobil oblike zavitega kljuna. Sprednje noge so se ji daljšale in spreminjale v krila, zadnje noge pa so se tudi potegnile in se oborožile z ostrimi kremplji. Mišji repek se ji je spremenil v pernato krmilo. Miške, ki so vse to gledale, svojim očem niso mogle verjeti. Preden bi bile oglodale korenček, je stal na skali mogočen orel. Že so mislile od strahu pobegniti, toda ptica je spregovorila: »Le pogledajte me, kako sem zdaj močna in mogočna! Prišel je tisti čas!« »Da, naš čas, o katerem si nam vedno govorila!« so se navdušile miške in vse živalce, kar jih je priteklo gledat to čudo. »Da, tako je, takole je še golčala miška orlica, razprostrla mogočne peruti in se dvignila v sinje višave. Miške so vse omamljene od sreče gledale za njo in zrlle, kako ponosno kroži čedalje više nad njimi. Nazadnje se je izgubila v oblakih. »Zdaj, zdaj je napočil tisti lepi čas. Nam vsem bo prinesla pravico so se veselile živalce. Radostna novica se je kakor blisk raznesla po okolici. Kmalu je bilo na skali premalo prostora. Iz soseske so prihiteli krti, hrčki, zajčki in polhi, vsi slabotni. Radi bi bili priča velikega dogodka. »Vrača se, se že vrača!« so se zdajci razveselili gledalci. Spet so zagledali orlico. Nestrpno so stegovali vratove. Res, miška orlica je krožila čedalje niže. Toda kaj je to? Nenadoma je kakor strela šinila proti skali in – o groza! - zasadila ostre kremplje v rejenega hrčka in ga cepetajočega in cvilečega odnesla v višave. Gledalci na skali so otrpnili. »Ali je mogoče?« so razočarani zadrževali in se razbežali. »O, mogoče, mogoče!« je bridko vzdihnil kamenček sreče na dnu vode, ki je vse to videl. »In kdo bi to zameril miški, ki je vendar nespametna živalca. Toda prežalostno je, da je tudi najumnejše bitje pod soncem, človek, še vedno tak!« Žalosten je potonil v blato na dnu vode in Bog ve, kako dolgo bo moral še čakati na svoj čas.

## Viri:

- Fatur, Lea, 1941: *Pravljice in pripovedke I-II*. Ljubljana: Ljudska knjigarna.
- Jezernik, Marija [Wirgler, Marija], 1929: *Medvedov Godrnjavček*. Ljubljana: Založba Belo-modra knjižnica.
- Jezernik, Marija [Wirgler, Marija], 1930: *Princesa Iza*. Ljubljana: Založba Belo-modra knjižnica.
- Jezernik, Marija [Wirgler, Marija], 1927: *Tri pravljice*. Ljubljana: samozaložba.
- Jezernik, Marija [Wirgler, Marija], 1938: *Beli bratec*. Ljubljana: Založba Belo-modre knjižnice.
- Koman, Manica, 1923: *Narodne pravljice in legende: [mladini nabrala Manica Komanova]*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- Koman, Manica, 1938: *Teta s cekarjem: [zvezek izvernih pravljič]*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- Lešnik, Elza, 1925: »Šumí, šumí Drava ...« *Črtice iz mariborske zgodovine, pravljice in pripovedke iz mariborske okolice in od drugod*. Maribor: Tiskarna sv. Cirila.
- Nikolič, Anka, 1927: *Pravljice o Gralu*. Ljubljana: Založba Belo-modra knjižnica.
- Prunk, Ljudmila; Gregorič Stepančič, Marica: *Pravljice*. Celovec: Družba sv. Mohorja.
- Sever, Sonja, 1938: *Čevljarček palček in druge pravljice*. Celje: Družba sv. Mohorja.
- Sever, Sonja, 1940: *Pravljice*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna.
- Vašte, Ilka, 1916: Pravljica s soških planin. *Edinost* 41/100.2.
- Vašte, Ilka, 1921: *Pravljice*. Ljubljana: Tiskovna zadruga.

## Literatura:

- Blažič, Milena, Mileva, 2011: Primerjalna analiza slovenskih in čeških ljudskih pravljič - Božena Němcová, Manica Koman in Lea Fatur. Jensterle Doležal, Alenka (ur.). *Vzájemným pohledem: česko-slovenské a slovensko-české styky ve 20. století: monografie = V očeh drugega: češko-slovenski in slovensko-češki stiki v 20. stoletju: monografija*. Praga: Národní knihovna České Republiky - Slovanská knihovna. 101-113.
- Blažič, Milena Mileva, 2014: Skriti pomeni pravljič: od svilne do jantarne poti. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Blažič, Milena Mileva, 2016: Dva modela ženskega pravljicarstva na Slovenskem - pisateljice in pripovedovalke. *Studia mythologica Slavica*, 19. 237-250.
- Čampa, Ivan, 1939: Sonja Sever: Čevljarček palček in druge pravljice. *Mladika* 20/2. 132.
- Debeljak, Tine, 1941: Uvod. Fatur, Lea: *Pravljice in pripovedke I-II*. Ljubljana: Ljudska knjigarna. 5-7.
- Fatur, Lea, 1926: Mati – prva učiteljica v pripovedovanju. *Ženski svet* 4/12. 379-380.
- Funtek, Anton, 1922: Pravljice. *Ljubljanski zvon* 42/6. 375.
- Grahor, Olga, 1938: Beli bratec. *Ženski svet* 16/4. 92.
- Kapus, Vladimir, 1931: Iz naše mladinske književnosti. Princesa Iza. *Jutro*, številka 12/111. 5.
- Koblar, France, 2013: Prunk, Ljudmila (1878–1947). Slovenska biografija. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi472566/#slovenski-biografski-leksikon> (7. november 2018).
- Koblar, France, 2013: Sever, Sonja (1900–1995). Slovenska biografija. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi565531/#slovenski-biografski-leksikon> (5. november 2018).
- Lovrenčič, Josip, 1913: Pravljice. *Dom in svet* 26/11. 437.
- Mahnič, Joža. Oton Župančič. Zvezek 4, 1021-1038.
- Nikolič, Anka, 1929: Zakaj smo ustanovile Belo-modro knjižnico? *Ženski svet* 7/8. 243–246.
- Pemberton, Marilyn, 2006: Mary de Morgan: Out of the Morrisian Shadow. *Postgraduate English* 14. 1-19. <file:///Users/user/Desktop/62-121-1-SM.pdf>
- Pogačnik, Jože, 1941: Sonja Sever: Pravljice. *Mladika* 22/4. 132.
- Ratej, Mateja, 2014: Samotarka Manica Koman - javna podoba slovenske pisateljice, pesnice in publicistke v tridesetih letih 20. stoletja. *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 62/2. 289-294.
- Stanonik, Marija, 2006: *Procesualnost slovstvene folklorne slovenska nesnovna kulturna dediščina*. Ljubljana: Založba ZRC.
- Vandot, Josip, 1930: Marija Jezernik: Medvedov godrnjavček. *Odmevi* 1/2. 124-125.
- Vandot, Josip, 1931: Belo-modra knjižnica. *Odmevi* 2/1-3. 87-88.
- Wester, Josip, 1913: Utva in Mira: Pravljice. *Ljubljanski zvon* 33/12. 669.
- Zipes, Jack, 1983: *Fairy Tales and the Art of Subversion: The Classical Genre for Children and the Process of Civilization*. New York: Methuen.
- Župančič, Oton, 1914: Pravljice. *Slovan* 12/1, 29.

## Zgodnje slovenske pravljicarke

prof. dr. Katja Mihurko Ponž  
Univerza v Novi Gorici  
katja.mihurko.poniz@ung.si

---

---

---

---

---

---

---

---

## Potek predavanja

- Predstavitve starejših slovenskih pravljicark, ki so svoje pravljice v pripovedni prozi, v slovenščini in v knjižni obliki objavile pred drugo svetovno vojno (45 minut).
- Individually delo z izbranimi besedili (15 minut).
- Diskusija (30 minut).

---

---

---

---

---

---

---

---

## Prvi prevod pravljice

Luiza Pesjak: Rdeča kapica, prevod 1.2.1875



---

---

---

---

---

---

---

---

Matrilinarna tradicija pravljicarstva

»Domača vas je bila, posebno materi, dom starih pesmi in pravljič. Prababica, ki je bila iz Metlike, in babica, ki je bila iz Lokve pri Trstu, sta jih pravili teti Ančki, teta in mati sta jih pravili moji materi. Bila sem komaj štiri leta stara, sedela sem pri materinih nogah in poslušala, kar je živelo v materini duši.« Lea Fatur



---

---

---

---

---

---

---

---

Secesijske pravljice Ljudmile Prunk (1878–1947) in Marice Gregorič Štepančič (1874–1954)



---

---

---

---

---

---

---

---



---

---

---


---

---

---

---

---



- pojave v naravi, ki so mlajšim otrokom zaradi abstraktnosti težje doumljivi ponazarjata z alegorijami in bajeslovnimi bitji
- hrepenenje po nedosegljivem je upodobljeno v pravljici o vijolici, ki kopni po kraju, lepšem od tistega, na katerem je
- motiv nesrečne, neuslišane ali nemogoče ljubezni, ki je projiciran v rastlinski (*Podrti borovec*), živalski (*Enodnevnicca*) in bajeslovni svet (*Vesna in Zimovnik*)
- Pravljice temeljijo na tradicionalnih vrednotah: predanost in zvestoba v ljubezni (*Cvet ljubezni*), skromnost (*Sirotica marjetica*), skrb za druge, predvsem družino (*V smrekovem vrhu*, *Jazbec*).

---

---

---


---

---

---

---

---



- Alegorične upodobitve narave, ki uporabljajo impresionistične in novoromantične slogovne postopke.
- Alegorije so največkrat ženskega spola in blizu cvetlični ornamentiki, ki je bila značilna za obdobje in smeri moderne.
- Namesto običajnih črno-belih upodobitev, v katerih je modrost pripisana moškim, zvižanost in zlo pa ženskemu liku, besedila v zbirki poudarjajo lepoto, ki je povezana s pozitivnimi lastnostmi: dobroto, predanostjo in stanovitnostjo.

---

---

---


---

---

---

---

---



- Visoka stopnja estetizacije v kombinaciji z nevsiljivo moralo, ki temelji na tradicionalnih vrednotah prijateljstva, ljubezni, dobrotelčnosti, odkljuje že fin de sièclevske pravljice Oscarja Wilda
- Mary de Morgan (1850-1907), angleška pisateljica, izdala je tri knjige pravljic (*On a Pincushion* (1877); *The Necklace of Princess Fiorimonde* (1880); and *The Windfairies* (1900)). V svojih pravljicah, ki so velikokrat postavljene v vilinsko deželo ali v gozd, tematizira človeške odnose.
- bogato cvetlično metaforiko pa v pravljicnem romanu *Skrivni vrt* (*The Secret Garden*, 1911) Frances Hodgson Burnett,
- Avtorici sta ustvarili nov tip slovenske secesijske literarne pravljice, ki je bil v sozvočju s sodobnimi evropskimi trendi in s premiki v slovenskem pripovednem modelu v smislu cankarijanske lirizacije proze.

---

---

---

---

---

---

---

---

### Odziv kritike

- Ljubljanski zvon, Josip Westner: »fantazmagorije, otročarije, vezani otrobiči, povsem neprofesionalen odnos do recenziranja pa razkrivajo njegove besede, da posameznih črtic sploh ne namerava ocenjevati, da je sicer pri dečkih v starosti od deset do dvanajst let preveril odziv (zakaj deklice niso smele/mogle izraziti svojega mnenja, Westner ne navaja) in so jim »še dokaj ugajale«, njemu pa se je Podrli borovec zdel neslan do zopnostit (Westner 1913: 670).
- Lovrenčič, Dom in svet: Posmehljivo navede pogovor med poseebjeno Publiko in Kritikom, iz katerega je razvidno, da nimajo ne zgodbe ne ilustracije nobene umetniške vrednosti in zaključijo: »ta pogovor je slišal slovenski svet in ga povedal Pravljičam, Pravljičice so si vzele to k srcu in so se postarale in ostale pozabljene. — Oni dve prijateljici in mladi fant so pa pomislili: Dolga je pot k Tebi, Umetnost, in daleč je še do primitivne Lepote! — Če jo dobijo, vam že povem.« (Lovrenčič 1913, 437).
- V Slovanu je Pravljičice ocenil Oton Župančič, ki je v njih odkrival videl le »isrčkanost in presrčkanost, samo igračkasto kodranje in kratovičenje sloga in misli; fabule, pravega pripovedovanja, pa niti za pedantki, zato je menil, da bodo otroci to besedičenje zavrnili, saj gre za otroško in ne otroško knjigo. Spraševal se je, kaj naj počne mladina s »tko nepregledno navlako, če se že odrasel človek od nje utrudi.«

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

### Lea Fatur (1865–1943) Pravljičice in pripovedke I-II (1941)



- Njene pravljice sledijo ustaljenim pravilom žanra (prim. Blažič 2014: 222-223). Tine Debeljak piše, da L. Fatur »inazovno, kratko in jedrnat« ter sočno s svojsko besedo in slogom preoblikuje staro »podedovano snov na način, kakor so jo drugod podajali v narod zaverovani umetniki sicer že v času njenega rojstva, izročilo svojih prednikov podaja »v kleti besedi in najtrajni napetosti«.
- Milena Mileva Blažič, ki opozori še na pravljico Deklica zmagala dvanajst roparjev in ugotavlja, da junakinjo Lea Fatur odključuje iznajdljivost, pogum in samostojnost, torej atributi, ki jih v 19. stoletju ne srečamo tako pogosto pri ženskih likih.

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

### Manica Koman (1880–1960)



- 1923: *Narodne pravljice in legende*
- 1938 *Teča s cekarjem*
- sledenje tradicionalnim postopkom,
- v njih ni inovacij ne na slogovni ravni ne v prikazovanju likov, kjer sledi stereotipnim reprezentacijam ženskosti in moškosti (prebrisan deček, modri vladar, hudobna mačeha, zlobna čarovnica).
- to bi lahko razložili s pisateljicinih biografskim ozadjem: kot preprosta, formalno neizobražena ženska si je s svojim literarnim ustvarjanjem pridobila mesto v kulturnem in javnem prostoru, ki ga ni želela ogroziti s prestopanjem mej, ki so bile v konzervativnem okolju v tej dobi postavljene ženskam.

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

### Ilka Vašte (1891–1967) Pravljice, 1921



- Inovacija: Preoblikovanje boleče zgodovinske izkušnje v pravljичne vsebine
- dobro je nagrajeno, zlo kaznovano, vztrajnost in marljivost sta vrline, ki pripeljeta do vzpona na družbene lestevici. Slabe lastnosti se s pomočjo dobrote ali čarovnije drugih lahko spremenijo v dobre in šele takrat je možen srečen konec.
- Odlike pravic Ilke Vašte so še duhoviti pripovedni slog, avtoričino neposredno obračanje na sprejemnika oziroma sprejemnico v obliki vprašanj in nagovorov ter nevsiljiv poučni ton.

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

### Elza Lešnik (1895–1941)



- »Sumi, sumi Drava ...« Črtice iz mariborske zgodovine, pravljice in pripovedke iz mariborske okolice in od drugod (1925)
- številna besedila razlagalna oz. etiološka,
- pojavljajo se kristjanizirane, slovanske in poganske prvine in pravljичni elementi: nedoločen čas in prostor, literarni liki (Junaški rešitelj), črno-bela moralna osnova (nagrajeno dobro, kaznovano zlo), zgradba dvojnosti (Svozna brata), trojnosti ali stopnjevanja, pravljичni rekviziti (čarovna sekira, čudežni studenec, gozdne vile, Konjiški zmaj, kača s krono) in dvodimenzionalnost

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

### Vloga založbe Belo-modra knjižnica pri nastajanju slovenske otroške književnosti

»Za pred vojno smo bile esalo v zadrugi, če je bilo treba položiti na nastavljeni Mihalčev krožnik ali pod baščino drevo novo knjigo. Saj tisto majhno izbiro naše šibke mlajinske literature smo že izčrpale o prilikah godov, rojstnih dni in dobrih izpričeval. In kaj šele, ko je bilo treba izbrati knjižni dar za dorasčajočo hčerko, za zvedavega sinčka. Tužnega srca smo končno segle po tuj, nemški ali laški knjigi in se tolažile, da bo ob enem jezikovna vežba. Polovico veselja smo obstaravenci že odvzete v naprej — položite roko na srce in povette, ali je jezikovna vežba zabava? In če prav smo to pomislile, in če smo celo pomislile — (ali smo?) — da smo učinile skoro herostrastvo, ko smo objubile našo milo pokrajino, naš log v mesečini, našo cvetno poljano z nemški govorečimi pravljичnimi bitji, ko smo usmerile duševnost in fantazijo naših dorasčajočih v tujo smer in miselnost, smo ventdarke zopet in zopet kapovale te mične, po opremi, vsebini in spretni reklamami tako vabljive drugojezične knjige. Kar so nam takrat nudila naša slovenska založništva za deco in ženo, je bilo tako revno, neokusno opremljeno in drago, da je bila resnična narodna žrtev, če smo stisnile tiste Trnjulčice in Snegulčice našim najdražjim v drobne ročice. Edina svetla točka v tedanji književni mizeriji so bili »Palčki Poljančki«, Zupancičev krasni prevod neke nemške otroške knjige. Edina Zupancičeva vedno lepa beseda je bila naša, — vse drugo, originalni tekst, ilustracije, tisk, oprema, vse drugo je bilo tuje.

---

---

---

---

---

---

---

---

---

---

**Marijana Grasellini Prosenc (Anka Nikolič) (1875–1960)**

- Pravljičice o Graju, 1927
- Pravljičice obnovljajo legende o svetem Jožefu iz Arimateje, stvarjenju sveta in zgodbe vitezov dvora kralja Arturja. Slogovno in tematsko besedila ne prinašajo nobenih novosti, opazen pa je avtoričin tudi približati tematiko, ki do tedaj v slovenski književnosti ni bila pogosto obravnavana, mladi bralski publiki.




---

---

---

---

---

---

---

---

**Marija Wirgler Jezernik (1879–1974)**



- 1929: *Medvedov Godrnjavček*. Ljubljana: Založba Belo-modra knjižnica.
- 1930: *Princesa Iza*. Ljubljana: Založba Belo-modra knjižnica.
- 1927: *Tri pravljice*. Ljubljana: samozaložba.
- Jezernik, Marija [Wirgler, Marija], 1938: *Beli brafec*. Ljubljana: Založba Belo-modre knjižnice.

---

---

---

---

---

---

---

---

- Marija Jezernik v otroško in mladinsko književnost vpeljuje nov žanr živalski povesti, ki se tudi po dolžini razlikuje od večine literarnih pravljic njenih predhodnic in sodobnic. Daljša pripovedna proza ji omogoča nizanje različnih dogodkov in vzpostavitev pravljичnega lika kot polnokrvne figure, daljša dogajalna linija pa tudi njegov razvoj.
- Čeprav je dogajalna linija tega dela dokaj preprosta, bi lahko v sledenju medvedkovemu življenju od rojstva do poroke prepoznali vzorec razvojnega romana: medvedek namreč po različnih preizkušnjah odraste v samostojno bitje, ki nadaljuje svojo vrsto.

---

---

---

---

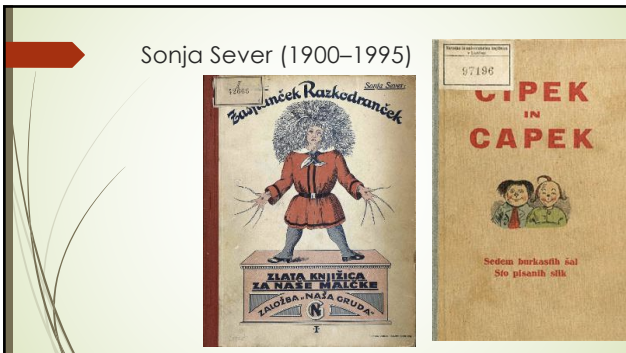
---

---

---

---






---

---

---

---

---

---

---

---

---

---




---

---

---

---

---

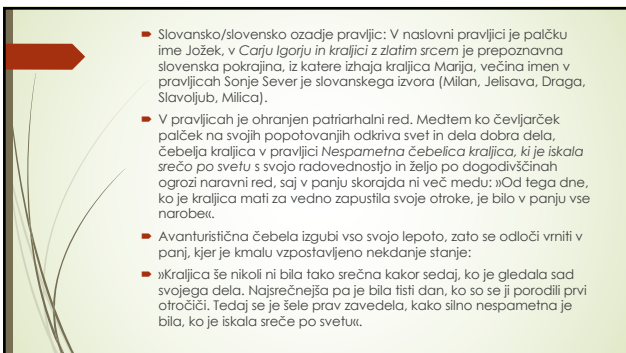
---

---

---

---

---




---

---

---

---

---

---

---

---

---

---



### Možnosti uporabe pri pouku / v vrtcu

- Izbrana besedila
- Marica Gregorič Štepančič: Ples gozdne vile
- Lea Fatur: Povodna deklica in lovec (odlomek)
- Ilka Vašič: Znamenje devojke vile (odlomek)
- Elza Lešnik: Pravljice o pohorskih jezerih
- Manica Koman: V kraljestvu Triglava
- Anka Nikolič: Okrogla miza (Iz: Pravljice o Gralu)
- Marija Jezernik/Marija Wirgler: *Koncertni mojster gospod Žvižga Kos poučuje petje* (iz: *Medved Godnjavček*)
- Sonja Sever: Kamenček sreče

---

---

---

---

---

---

---

---